

EMOCIONALNI PROFIL KUR'ANSKIH ODGOJNIH AUTORITETA U INTERPERSONALNOM ODNOSU

Muamer NEIMARLIJA

Sažetak

Uspjeh odgojno-obrazovnih nastojanja svakog odgajatelja ovisi o brojnim činiocima. Ipak, sržni faktor, koji korelira sa fiziološkim zakonitostima ljudskog organizma, jeste uklanjanje optruzivosti i uspostavljanje blagotvorne emocionalne klime. Poticajan emocionalni ambijent smatra se uvjetujućom pretpostavkom zadovoljavajućeg učeničkog postignuća u školi. Pri formiranju i održavanju stanovitog razrednog ozračja nastavnik djeluje cjelinom svoje osobnosti. S tim u vezi, nezaobilazan segment efikasnog nastavničkog djelovanja jeste kvalitetna integracija emocija u opći razredni kontekst. Takvim pristupom razvija se odnos u kojem preovladava međusobno povjerenje. A samo takav odnos između odgajatelja i odgajanika koji je pun uzajamnog povjerenja može se smatrati plodnom konfiguracijom za učinkovit odgoj. U suprotnom, formira se i produbljuje interpersonalni jaz kao tačka spoticanja u odgojnim aktivnostima.

Uvod

Kur'an časni ljudsko srce portretira kao centralni subjekt/objekt sveobuhvatnih odgojnih interesa. Premda je ljudsko srce izloženo raznovrsnim utjecajima, faktori međuljudske interakcije zauzimaju primarno mjesto u procesu njegove odgojne (pre)obrazbe. Na to ukazuje prednost koju Kur'an časni daje odnosnoj nad sadržajnom dimenzijom mikropedagoškog aspekta kur'anskog odgojnog modela¹. Iste relacije, prema kojima je odgajateljeva ličnost i njegovo djelovanje snažan motivacijski katalizator odgajaničeve recepcije odgojnih sadržaja, njihove refleksije istog i primjerenog ponašanja, karakteriziraju institucionalizirani nastavni proces. Personalnost nastavnog procesa određuje ovaj fenomen kao dvosmjerni tok kontinuiranog spiralnog rasta ili pada, ovisno o pozitivnom ili negativnom predznaku međusobnih utjecaja nastavnika i učenika. Odgojno-obrazovni proces, shvaćen prevashodno kao socijalni akt, uzima u obzir obje perspektive, nastavničku i učeničku. Odatle, vrednovanje nastavničkog angažmana ne sagledava se isključivo kroz njegove (ne)verbalne poruke već i na temelju učeničkog *feedback*-a, odnosno značenja koje učenici pridaju nastavnikovom djelovanju. Učenička percepcija nastavničke ličnosti i djelovanja kodira stavove koji reguliraju kvalitetu međusobnih odnosa. Ovakav pogled na interpersonalne odnose u nastavi ističe značaj učeničkih stavova o nastavničkom radu. Sa stanovišta psihodinamike nastavnog procesa opravdano je reći da što su međusobni stavovi nastavnika i učenika bliži, to je veća mogućnost uspješnijeg odgojnog djelovanja. Obrnuto, što je izraženija nepodudarnost njihovih međusobnih stavova, jača tendencija negativnih interpersonalnih odnosa, što dovodi do stanja neravnoteže. Havelka smatra da neuravnotežena situacija stvara psihološko stanje napetosti, koje osobu motivira da uspostavi ravnotežu². Tada se težnja ka redukciji napetosti pridaje centralni značaj. Takva interpersonalna klima ne samo da onemogućuje odgojni utjecaj već čini da se fokus učeničke pažnje premješta sa nastavnih sadržaja i poruka odgojne komunikacije u područje težnje za korekcijom i normalizacijom odnosa. Stoga, učenički do-

1 Više o naznačenoj dimenziji kur'anskog odgojnog modela pogledati u autorovom magistarskom radu "Mikropedagoški aspekt kur'anskog modela odgoja u školskoj vjeronauči".

2 Havelka Nenad, *Socijalna percepcija*, 3. izd., Zavod za udžbenike, Beograd, 2008.

življaj nastavničkog djelovanja, ispoljen kroz odgovarajući stav, postaje iznimno bitan perceptivni preduvjet odgojnog uspjeha. Pri tome, karakter stavova i ritam međusobnog odnosa u prevladavajućoj mjeri struktuiraju emocionalna (ne)usaglašenost aktera samog procesa.

Neuroznanstvena podloga interpersonalnog odnosa

Podaci o razvoju mozga ljudskog embriona, koji otkrivaju mnogo o vezi misli i osjećanja, dojmljivo svjedoče u prilog gornjoj konstataciji o značaju emocionalnih poruka u nastavi. Racionalni mozak (*neokorteks*) izrasta iz emocionalnog mozga (*amigdala*), koji u stanju emocionalne uzbune upravlja neokorteksom. Goleman tvrdi da skorašnja otkrića na polju fiziologije ljudskog mozga pokazuju kako kontinuirana emocionalna zabrinutost smanjuje dječije intelektualne sposobnosti i onemogućava kapacitet učenja³. Naime, stres inicira takvo mentalno stanje pri kojem amigdala, kao emocionalni centar mozga, preuzima kontrolu nad ponašanjem, čak i dok je korteks još uvijek u fazi odabira adekvatne reakcije. Tada naš emocionalni mozak vrednuje šta je ispravno, a šta pogrešno. Kao rezultat opisanog ogromna je vjerovatnoća da se kod takve osobe jave automatizirane, površne, netačne ili destruktivne akcije. "Kad smo sretni, tužni, pod stresom, u strahu ili kad doživljavamo bilo koju drugu emociju, naše tijelo u krvotok oslobađa razne kemijske spojeve kako bi nam pomoglo nositi se s tim događajem. (...) Zbog toga što ga pokreću kemijski spojevi, na naš mozak snažno utječu promjene u raspoloženju. Nereceptivna raspoloženja smanjuju sposobnost mozga za razumijevanje, značenje, pamćenje i sposobnosti razmišljanja višeg reda. Ukratko, stresna i zastrašujuća klima na nastavi znatno otežava učenje. (...) Negativni osjećaji koji se zanemaruju mogu uništiti svaki pokušaj učenja. S druge strane, pozitivni osjećaji stvaraju uzbuđenje i ljubav prema učenju."⁴ Na temelju gornjeg citata proizilazi da negativne emocije kod odgajaničeve nepovoljno djeluju na prijem podataka, njihovu obradu i odašiljanje informacijskih konstrukcija. Odgajatelj koji tok odgojno-obrazovnog procesa kontaminira stresom, zapravo (ne)svje-

3 Goleman Danijel, *Emocionalna inteligencija*, Geopoetika, Beograd, 2008.

4 Jensen Eric, *Super-nastava: nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje*, Educa, Zagreb, 2003, str. 24.

sno i sam djeluje kontra unaprijed zacrtanih ciljeva i postignuća kojima teži. Emocionalni disbalans u nastavi potencijalni je uzrok povlačenja i zatvaranja odgajnika u sebe što za posljedicu ima odgojni neuspjeh. Odatle, ako razmatramo ambijentalne okolnosti kao interferencijski faktor distribucije odgojnih sadržaja, onda temeljni mikropedagoški princip odgojno/obrazovnog procesa jeste obezbjeđenje pozitivne emocionalne klime. Dakako, odgovornost za uspostavljanje produktivnog socioemocionalnog ozračja razmjerna je stepenu ovlašćenja sudionika u nastavnom procesu, što podrazumijeva snažniju odgajateljevu angažiranost za etabliranje poticajne radne atmosfere. Ovo podrazumijeva kontinuirano upriličenje blagosti u govoru i djelu odgajatelja te istodobno eliminaciju bilo kakvog oblika stresa.

Pozitivno orijentirani interemocionalni balans odgajatelja i odgajnika prepoznaje se, dakle, kao arbitriraajući faktor funkcionalnosti i efektivnosti odgojno-obrazovnog procesa. Uzevši u obzir perspektivu recentnih neuroznanstvenih nalaza, namjera nam je u daljnjem tekstu sagledati kako Kur'an časni ilustrira emocionalnu dimenziju odgojne (inter)akcije nekih poslanika, kao vrhovnih odgojnih autoriteta.

Emocionalni profil kur'anskih odgojnih autoriteta

Rezultati analize kur'anskog teksta pokazuju da Uzvišeni Allah – koristeći različite termine – efektivno međudjelovanje odgajatelja i odgajnika opisuje kao interakciju kojom dominira klima opuštenosti i blagosti. Divan primjer navedenog predstavlja situacija kada instruirao Musaa, a.s., kako da se obrati faraonu, jednom od najvećih silnika u historiji čovječanstva, koga je vlastita oholost stimulirala da sebi pripisuje epitete božanstva. Uzvišeni Allah izdaje zapovijed dvojici poslanika Benu Israila: "Idite faraonu, on se, doista, osilio, pa mu blagim (**lejjin**) riječima govorite, ne bi li razmislio ili se pobojavao!" (Kur'an, 20:43-44). Cilj Musavog, a.s., obraćanja faraonu bio je promjena njegovog stava, dakle, preodgoj, a etimologija termina *lejjin* upućuje na kakvoću sredstva kojim je zadati cilj trebalo realizirati. *Lejjin*, prema Muftiću, označava blagost, nježnost, ljubaznost, popustljivost, dobrodušnost, udobnost, pomir-

ljivost, krotkost i mehkoću⁵. S druge strane, kada Allah, dž.š., opisuje odnos Poslanika, s.a.v.s., prema ashabima, koristi identičan termin: "Samo Allahovom milošću ti si blag (**linte**) prema njima; (...)" (Kur'an, 3:159). Ovdje se posebno čini interesantnim to da Allah, dž.š., poslaničku interakciju u oba slučaja, i sa faraonom i sa ashabima, kvalificira istom terminologijom. Kur'an časni, dakle, kada se radi o afektivno funkcionalnom reguliranju odgajateljske (inter)akcije ne pravi razliku prema svjetonazorno orijentacijskoj tipologiji odgajnika. To zbog toga što, bez obzira o kojem/kakvom odgajniku se radilo, potreban je identičan emocionalni pristup, usljed općih neurofizioloških osnova međuljudskih relacija. Ktome, ako je blagost preporučena prema silniku kakav je bio faraon, kako bi je tek, onda, odgajatelji trebalo da iskazuju prema svojim odgajanicima u nastavnoj svakodnevnicu. Bitno je, također, primijetiti da ovakav pristup Kur'an tretira kao plod Allahovog, dž.š., rahmeta. Za kur'anski profiliranog odgajatelja ovaj detalj igra ulogu snažnog intrinzičnog stimulanisa za poticajan emocionalni nastup. Štaviše, apstinencija od blagosti u međuljudskoj interakciji mogla bi, prema tome, biti znak izostanka podrške Uzvišenog Allaha.

Kur'anska naznaka Poslaniku, s.a.v.s., za uspostavljanje odgovarajuće relacije spram ashaba možda je i najbolja ilustracija željenog odnosa odgajatelj-odgajnici. "I budi ljubazan prema vjernicima koji te slijede!" (Kur'an, 26:215). Sintagma *vahfid džengahake*, koju je Besim Korkut preveo kao *budi ljubazan*, doslovno znači *uzeti pod svoje okrilje*, poput ptice koja svoju mladunčad prima pod svoja krila. To je čin koji, pored ljubaznosti, uključuje blagost, nježnost, brižnost i zaštitnički odnos te znači biti prema nekome pristupačan, otvoren, blag i dobar. Istu jezičku konstrukciju, naprimjer, Uzvišeni Allah koristi kada opisuje poželjan odnos djece prema ostarjelim roditeljima (Kur'an, 17:24). Sejjid Kutb smatra da se ovaj izraz upotrebljava kao urnek za ljubazno ophođenje i dobro ponašanje⁶.

Indikator značaja pozitivnog emocionalnog uklona u odgoju nalazimo u uporišnom ajetu transmisijske dimenzije kur'anskog od-

⁵ Muftić Teufik, *Arapsko-bosanski rječnik*, El-Kalem, Sarajevo, 1997, str. 1378.

⁶ Atajić Ramo, *Prijevod Kur'ana sa tefsiirom i komentarom na bosanskom jeziku*, SKD Bavaria Verlag, Munchen, 2001, str. 1035.

gojnog modela. "Kad Lukman reče sinu svome, savjetujući ga: 'O sinko moj, ne smatraj druge Allahu ravnim, mnogoboštvo je, zaista, velika nepravda'" (Kur'an, 31:13). Mudri Lukman obraća se sinu koristeći hipokoristik *sinčiću moj* kao komunikacijsko sredstvo koje odražava nježnost. Njegove riječi razumijevamo kao hipokoristik, a ne kao pejorativ, jer ovaj deminutivni konstrukt dolazi u značenju izražavanja bliskosti, a ne kao izraz potcjenjivanja. *Ja bunejje*, ustvari, simbolizira familijarnu prisnost, koja se, između ostalog, postiže i proklamativnom potvrdom takvih veza⁷. Uzvišeni Allah ovom deminutivnom formom skreće pažnju na važnost emocionalne strane odgojnog metoda. U tome Asad vidi opću altruističku crtu funkcionalnog savjetovanja, izraženu kroz govor odgajatelja, neovisno o tome da li se radi o mlađem sagovorniku ili odraslom čovjeku⁸. Također, Kur'an časnici prikazuje dvosmjernost istovrsne komunikacije neophodnu za kompaktnost odgovarajuće odgojne aktivnosti. Naime, hipokoristik nalazimo u govoru kako odgojnog 'subjekta', tako i u obraćanju odgojnog 'objekta' (Kur'an, 37:102). Obostrana blagost adekvatna je podloga za uspostavljanje okruženja koje će rezultirati uspješnom odgojnom interakcijom.

Muhammed, s.a.v.s., pojašnjava da je blagost potrebna u svakoj situaciji i da kao takva uljepšava svaki posao. Međutim, ova osobina posebno dolazi do izražaja kada odgajnik pogriješi ili se nedolično ponaša. "Zato blagost označava samoobuzdavanje i smirenost prilikom srdžbe, ili nemile stvari kada je čovjek u mogućnosti da negativno reaguje i kada ima snage, ali je spreman da pređe preko lošega, razumno postupajući. Blagoga ne mogu isprovocirati oni koji ne znaju, niti njegovu vrijednost umanjiti oni koji ne shvataju, već on obuzdava svoju dušu prilikom naleta srdžbe."⁹ To su trenuci kada odgajatelj *pun sažaljenja i obazriv*¹⁰

7 Praksa Poslanika, s.a.v.s. i ashaba bila je da i djecu drugih roditelja oslovljavaju sa *ja bunejje*. Poslanik, s.a.v.s., obratio se Enesu, r.a., jedne prilike rekavši: „(...) Desila se jedna stvar, sinčiću moj, zato od sada nemoj ulaziti dok ne zatražiš dozvolu.“ (El-Buhari, *Knjiga o edebu*, Islamski kulturni centar, Mostar, 2009, str. 320) Predaje sličnog sadržaja prenose se posredstvom Omera ibn El-Hattaba, Abdullaha ibn Omer i Ebu Seid El-Hudrija, r.a.

8 Atajić Ramo, *Prijevod Kur'ana sa tefsiirom i komentarom na bosanskom jeziku*, SKD Bavaria Verlag, Munchen, 2001, str. 1771.

9 El-Hilali, *Radost pogleda: komentar Rijadus-salihina*, Orient, Sarajevo, 2010, str. 645.

10 Pored Muhammeda, s.a.v.s., Allah, dž.š., kao primjer

ukazuje odgajniku na potrebnu korekciju. Tako blagost postaje most putem kojeg odgajatelj prenosi odgovarajući utjecaj na odgajnika s ciljem održavanja kontinuiteta odgojnog procesa.

Takav odgojni ambijent inicira kod odgajnika osjećaj bliskosti bez kojeg je odgojni utjecaj nemoguć. Emotivno oplemenjena odgojna influenza ostvaruje nužnu konekciju sa srcem sagovornika, čime se uprisutnjuje adekvatan teren za odvijanje komunikacije višeg nivoa. Riječ je o, kako su to i pojedini neuroznanstvenici ustanovili, komuniciranju putem mentalnih funkcija srca¹¹. Rollin McCraty¹² tvrdi da su brojna istraživanja pokazala kako energetska informacija isijava iz srca i biva prepoznata od srca onih kojima je upućena. Srce, dakle, ima posebne senzore putem kojih detektira njemu poželjan odnos. Zato su srca otvorena i pozitivno reagiraju na emocionalno prihvatljive poruke. Naime, srca odgajnika tada 'razumiju' da im odgajatelj kroz svoj odgojni angažman želi dobrobit, a njihovi mozgovi su spremni za pravilno funkcioniranje. Pri tome, jedan od bitnih činilaca emocionalne koherentnosti na komunikacijskoj liniji odgajatelj-odgajnik jeste i akustička dimenzija odgojne poruke.

Čovjek je biće senzibilno na utjecaje zvukovnih i sadržajnih aspekata poruke pa se, stoga, blagost odnosi na oboje. Prizvuk strogo sti i prisile u govoru polučuje negativne efekte. Mada je tonalitet uvjetovan situacijskim datostima, opći kur'anski pristup nalaže odmjerenost: "U hodu budi odmjeren, a u govoru ne budi grlat; ta najneprijatniji glas je revanje magarca!" (Kur'an, 31:19) Ova zabrana može se posmatrati iz dvije zasebne, a istodobno prožimajuće,

blagosti spominje i Ibrahima, a.s.: „(...) Ibrahim je doista bio pun sažaljenja i obazriv.“ (Kur'an, 9:114) Mlavin prijevod istog ajeta glasi: „(...) Uistinu! Ibrahim je bio osjećajan, blag.“ Ibrahim, a.s., je ovdje u arapskom izvorniku opisan riječima *evvah* i *halim*. Mevdudi u vezi ovih termina napominje: „*Evvah* znači ponizan, bogobožan, blag. *Halim* je neko ko se može savladati u svim okolnostima, te ne gubi nadzor nad osjećajima niti u bijesu i neprijateljstvu, niti u ljubavi i prijateljstvu.“ (Atajić Ramo, *Prijevod Kur'ana sa tefsiirom i komentarom na bosanskom jeziku*, SKD Bavaria Verlag, Munchen, 2001, str. 739)

11 Vidjeti više o tome u našem radu „(In)formativna osobenost kur'anske sprege srce-djelo“ (Zbornik radova, Islamski pedagoški fakultet u Zenici, 2012, str. 209-223).

12 Rolin McCraty je jedan od utemeljitelja znanstvenog odbora pri Institutu "Heartmath", izvršni potpredsjednik Instituta i direktor istraživačkog odjela. Poznat je širom svijeta po svojim radovima u oblasti psihofiziologije. (Izvor: www.heartmath.org)

perspektive. Ako pri interpretaciji poruka ovog ajeta ciljamo refleksiju pozicije odgajatelja, onda je pouka da glasnoća poruke nije ekvivalent njegov argumentacijskog kapaciteta. Stoga, u našim odgojnim nastojanjima ne bi trebalo da težimo identifikaciji sa gornjim komunikacijskim profilom jer magarcu, ipak, u tome ne možemo biti dostojan takmac. Ako je, s druge strane, objekt našeg promišljanja o poukama ovog ajeta odgajatelj, tada je potrebno razmotriti posljedice opisanog odgajateljevog ophođenja po odgajnika. Velika vjerovatnoća je da će odgajateljeva komunikacijska kompulzija potaknuti oslobađanje negativnih emocija kod odgajnika, što će, opet, dovesti u pitanje interakcijsku svrsishodnost. Strah može dovesti do emocionalnog povlačenja, a u ekstremnim okolnostima i do emocionalnog šoka i onemogućiti normalno psihičko funkcioniranje odgajnika. Naš odgajateljski uzor, Muhammed, s.a.v.s., ne samo da nije pokazivao sklonost interakcijskoj optruzivosti i produkciji anksioznosti već je postojeći stres briljantnim intervencijama uklanjao. "Jednom ga je sreo neki čovjek, pa se počeo tresti iz strahopoštovanja, na šta mu je Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Smiri se. Ja nisam kralj. Ja sam samo sin žene iz plemena Kurejš koja je jela na suncu sušeno meso u Meki.'"¹³ Slikovitim pojašnjenjem *ja sam samo sin žene iz plemena Kurejš koja je jela na suncu sušeno meso u Meki* Muhammed, s.a.v.s., nastoji ukloniti emocionalnu inhibiciju kod dotične osobe, kako bi se mogao uspostaviti svrsishodan kontakt. A kontakt, u pogledu odgojnih ishoda, podrazumijeva eliminaciju autoritarne distance i promicanje interakcijske bliskosti.

Odgojni (kon)takt

Prva stepenica u ostvarivanju te bliskosti jeste praktično isticanje čovječnosti: "Reci: 'Ja sam čovjek kao i vi (...)' (Kur'an, 18:110). Kur'an časn u mnogim ajetima ističe da su čovječnost i stanovita identifikacija sa vlastitim narodom, u našem slučaju sa odgajanicima, bitno poslaničko obilježje. Uzvišeni Allah veli: "Mi smo vam jednog od vas kao poslanika poslali (...)." (Kur'an, 2:151) Biti *jedan od vas* znači smanjiti formalnu distancu odgajatelj-odgajnik koliko god je osnovano i moguće. Ne može se prihvatiti za odgojnog autoriteta onaj ko je isuviše 'daleko'. Da bi postao *jedan od vas*, svaki pronicljiv odga-

jatelj nastojat će približiti sebe odgajanicima. U riječima Džafera ibn Ebu Taliba, r.a., vidimo da je navedeno bila praksa Poslanika, s.a.v.s.: "Zaista je Allah poslao Poslanika, jednog od nas, znamo njegovo porijeklo i njegovu osobenost, njegovu javu i tajne, njegovu iskrenost i njegovu povjerenje."¹⁴ 'Otvoriti se' odgajanicima početni je korak pri realizaciji prijeko potrebne međusobne bliskosti u nastavi.

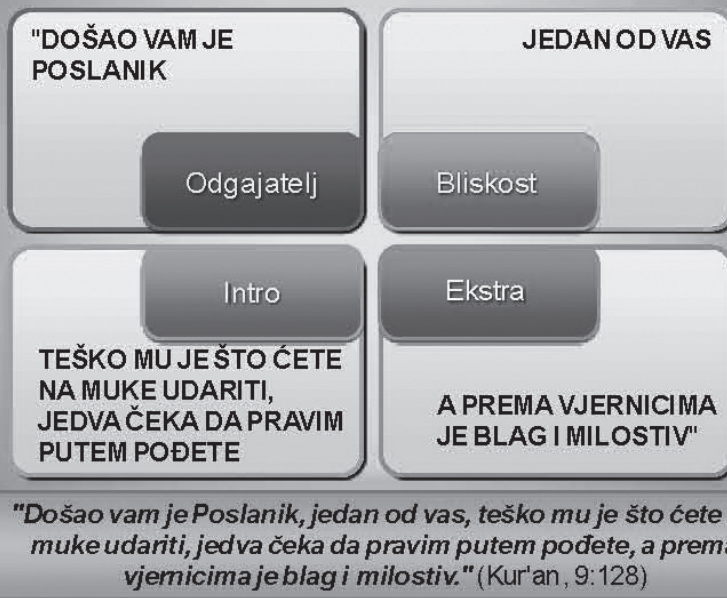
Druga stuba nosi sposobnost empatijskog ophođenja sa odgajanicima. Allah, dž.š., kaže: "Došao vam je Poslanik, jedan od vas, teško mu je što ćete na muke udariti, jedva čeka da pravim putem pođete, a prema vjernicima je blag i milostiv" (Kur'an, 9:128). Ovim ajetom Uzvišeni Allah ilustrira unutarnje stanje Muhammeda, s.a.v.s., i vanjsku reakciju shodno tom stanju. Allah, dž.š., pozicionira Poslanika, s.a.v.s., kao odgojnog autoriteta, čija primarna odlika jeste bliskost sa ciljnom skupinom, a to se prepoznaje kroz njegovu intro-ekstra kompetentnost, kompaktnost i konzistentnost. Ovdje nalazimo daljnje pojašnjenje toga šta znači biti istinskim dijelom zajednice. Biti jednim od njih, svojih sunarodnika, za Muhammeda, s.a.v.s., značilo je poistovjetiti se sa njihovim padovima i usponima, porazima i pobjedama, saživljavati njihove tuge i radosti, kao i težiti njihovoj dunjalučkoj i ahiretskoj dobrobiti. Stoga biti odgajatelj znači biti sposoban identificirati se sa ciljnom skupinom, empatizirati njihove brige i nade, tuge i radosti, te pokazati snošljivost prema njima u svakodnevnim relacijama.

Osim toga, empatijska zainteresiranost za ličnost odgajnika prethodi odgajateljskoj akciji ispunjenoj odgovarajućom emocionalnom (re)akcijom, tj. samilošću. Blagost i samilost na riječi i djelu razložna je reakcija osobe čija su duhovna stremljenja obilježena prisustvom brige i nade za dobrobit svojih sunarodnika (odgajnika). Osoba koja je internalizirala navedeno iz prethodnog ajeta sposobna je empatizirati i razumjeti učenike. Empatijska kompetentnost odgajatelja preduvjet je uspješne odgojne aktivnosti. "Naš uspjeh u životu ne određuje samo IQ nego i *emocionalna* inteligencija. Štaviše, intelekt ne može da dođe do punog izražaja bez emocionalne inteligencije. Trebalo bi da, pri komplementarnosti limbičkog sistema i neokorteksa, amigdale i prefrontalnih režnjeva, svaki

¹³ El-Karadavi, *Razumijevanje sunneta*, Bemust, Sarajevo, 2001, str. 41.

¹⁴ Ibn-Kesir, Tefsir, *Visoki saudijski komitet za pomoć BiH*, Sarajevo, 2002, str. 585.

EMOCIONALNI PROFIL ODGAJATELJA

od njih bude punopravni partner u mentalnom životu. Ako ovi partneri uspješno surađuju, emocionalna inteligencija se uvećava, kao i intelektualne sposobnosti.¹⁵ S obzirom na to da su ljudi primarno emocionalna bića, svu kompleksnost međuljudskih veza u nastavi odgajatelj ne može obuhvatiti bez odgovarajućeg empatijskog uklona. Zato je emocionalna pismenost bitna odlika odgajateljeve ličnosti. Emocionalna prilagođenost odgojno-obrazovnog procesa, u perspektivi kompetentnosti i odgovornosti odgajatelja, pretpostavlja etablirane nutarnje psihosomatske kapacitete u vidu sposobnosti empatijskog aktiviranja/komuniciranja.

Odgajatelj ovakvog profila, nadati se, sposoban je smanjiti nepoželjnu distancu i uspostaviti primjeren odgojni kontakt. Ako analiziramo pojam *kontakt*, već na lingvističkom nivou prepoznamo njegovu utemeljenost u riječi *takt*. Da bi se kontakt uopće desio, mora postojati takt. Odgajatelj je, prema tome, osoba koja posjeduje, odnosno djeluje na osnovu tačno utvrđenog takta. A tada, preneseno na područje umjetnosti, odgojno djelovanje jednako je milozvučnoj melodiji.

15 Goleman Danijel, *Emocionalna inteligencija*, Geopoetika, Beograd, 2008, str. 27.

Umjesto zaključka

Osnovna namjera u našem radu bila je iznijeti *flash* reference temeljnog konstitutivnog izvora islama na dati tematski okvir. Iako se ne radi o sveobuhvatnoj tematskoj analizi kur'anskog teksta, već i parcijalna rekonstrukcija interpersonalnog nastupa Muhammeda, Musaa i Lukmana, a.s., dojmljivo svjedoči prisustvo njihove emocionalne taktičnosti u različitim interakcijskim aktivnostima. Citirane kur'anske sekvence iz života Allahovih, dž.š., odabranika ilustriraju načelnu poslaničku poziciju kao emocionalno umješnih odgojnih autoriteta. Kur'an časni, dakle, što eksplicitno što implicitno, tretira problematiku emocionalno prilagođene komunikacije, empatije, socijalne percepcije, socioemocionalne klime, interpersonalne distance – pitanja bitna za emocionalno korektnu strukturu međuljudskih odnosa. Pokazalo se da noviji znanstveni nalazi u vezi emocionalne podloge interpersonalnog odnosa korespondiraju kur'ansko-hadiskim uputama u tom pogledu. Ma koliko se inspirativnom činila ova vjero/naučna sinhronizacija na nivou teorijske komparacije predmetnog fenomena, ipak fascinira aplikativna strana kur'anske riječi satkana kroz praksu Muhammeda, s.a.v.s.

U forsirajućem okeanu različitih pojmovno određenih odgojnih ideala, odgajani, pak, vape za identičnom personifikacijom. Usljed svekolike krize čovječnosti, futuristički orijentirani pojmovni obrasci, predstavljeni kroz mozaik - *biti jedno*, *biti drugo*, *biti treće*, ... - naspram odgojnog uspjeha Muhammeda, s.a.v.s. - realiziranog kroz *jeste jedno*, *jeste drugo*, *jeste treće*, ... - i dalje pokazuju tendenciju nerealiziranih odgajateljskih aspiracija. Naime, rezultati Poslanikovog odgojnog rada, sagledavani kroz (pre)odgoj historijski postojećih ličnosti, potvrđuju njegovo djelovanje kao endemični odgajateljski realitet jer je *biti* postalo *jeste*, kako na nivou pojedinca, tako i na nivou zajednice. Stoga je njegov primjer, za muslimane, regulirajući faktor opće životne orijentacije u svakom pogledu, napose odgojnog rada kao općeg sociološkog fenomena. Odjeci Poslanikovih, s.a.v.s., uputa i prakse već stoljećima ispunjavaju duše, fundiraju životne aspiracije i (p)osmišljavaju (samo)odgajateljski angažman onih koji odgajaju i bivaju odgajani. Trajnost odgojnog utjecaja onog koji nadahnjuje nije uvjetovana njegovim fizičkim prisustvom. Zato, imajući u vidu produženo odgojno dejstvo Poslanikovog odgojnog angažmana, važno je da u svijesti odgajanika

obitava slika odgajatelja koji nadahnjuje, a ne *uniformiranog* službenika koji procesuiru i kontrolira. Da bi se to ostvarilo neophodno je da odgajatelji, pored sadržajne strane odgoja, usvoje autentičan metodički obrazac, čija istaknuta komponenta jeste ovdje prikazana emocionalna isprofiliranost u interpersonalnom odnosu.

Literatura

1. Atajić Ramo, *Prijevod Kur'ana sa tefsirrom*, SKD Bavaria Verlag, Munchen, 2001.
2. El-Buhari, *Knjiga o edebu*, Islamski kulturni centar, Mostar, 2009.
3. El-Hilali, *Radost pogleda: komentar Rijadus-salihina*, Orijent, Sarajevo, 2010.
4. El-Karadavi, *Razumijevanje sunneta*, Bemust, Sarajevo, 2001.
5. Goleman Danijel, *Emocionalna inteligencija*, Geopoetika, Beograd, 2008.
6. Havelka Nenad, *Socijalna percepcija*, 3. izd., Zavod za udžbenike, Beograd, 2008.
7. Ibn-Kesir, *Tefsir*, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH, Sarajevo, 2002.
8. Jensen Eric, *Super-nastava*, Educa, Zagreb, 2003.

Summary الموجز

EMOTIONAL PROFILE OF AUTHORITIES FOR UPBRINGING IN INTERPERSONAL RELATIONS

Muamer Neimarlija

Success in education and upbringing depends on numerous factors. However the crucial factor that correlates with physical laws of human nature is establishing positive emotional climate. Encouraging emotional climate is considered an essential precondition of satisfactory achievement of students in school. Creating and sustaining certain climate in the class involves the entire personality of teachers. Thus the crucial segment of effective teaching is quality of integrating emotions in general class context. Such an approach leads to an interrelation that is based on mutual trust. And only such teacher-student interrelation can bear fruit, otherwise if mutual trust is lacking interpersonal barrier is created forming an obstacle in teaching and upbringing.

الصورة العاطفية للشخصيات التربوية القرآنية في العلاقات بين البشر

معمر نيمارليجا

يتوقف نجاح الجهود التربوية/التعليمية التي يبذلها المربون على عوامل كثيرة. بيد أن العامل الجوهرية الذي يرتبط بالسنن الفسيولوجية لجسم الإنسان هو إزالة التعنت والإزعاج، وإيجاد المناخ العاطفي المفيد. ويعتبر المناخ العاطفي المحفز شرطاً من الشروط المسبقة لكي يحقق التلميذ الإنجاز المرجو في المدرسة. وهنا يأتي دور المدرس الذي يؤثر بكامل شخصيته في تهيئة المناخ في الفصل والمحافظة عليه. وحينها يبرز مفعول جودة دمج العواطف في السياق العام للفصل الدراسي. وهذا جانب لا يمكن إغفاله من جوانب عمل المدرس الفعال. إن اتباع هذا الأسلوب يؤدي إلى نمو علاقة تغلب عليها الثقة المتبادلة. وهكذا فإن مثل هذه العلاقة فقط بين المربي والطفل. والمتمثلة بالثقة المتبادلة يمكن اعتبارها شكلاً مثمراً للتربية الفاعلة. وفي غيابها تتشكل هوة بين الطرفين وتزداد عمقا فتكون حجرة العثرة أمام النشاطات التربوية.